

Sabima kartleggingsnotat 41, 2021

Botaniske undersøkelser i Viken og Telemark juli og august 2021

Av Tore Berg

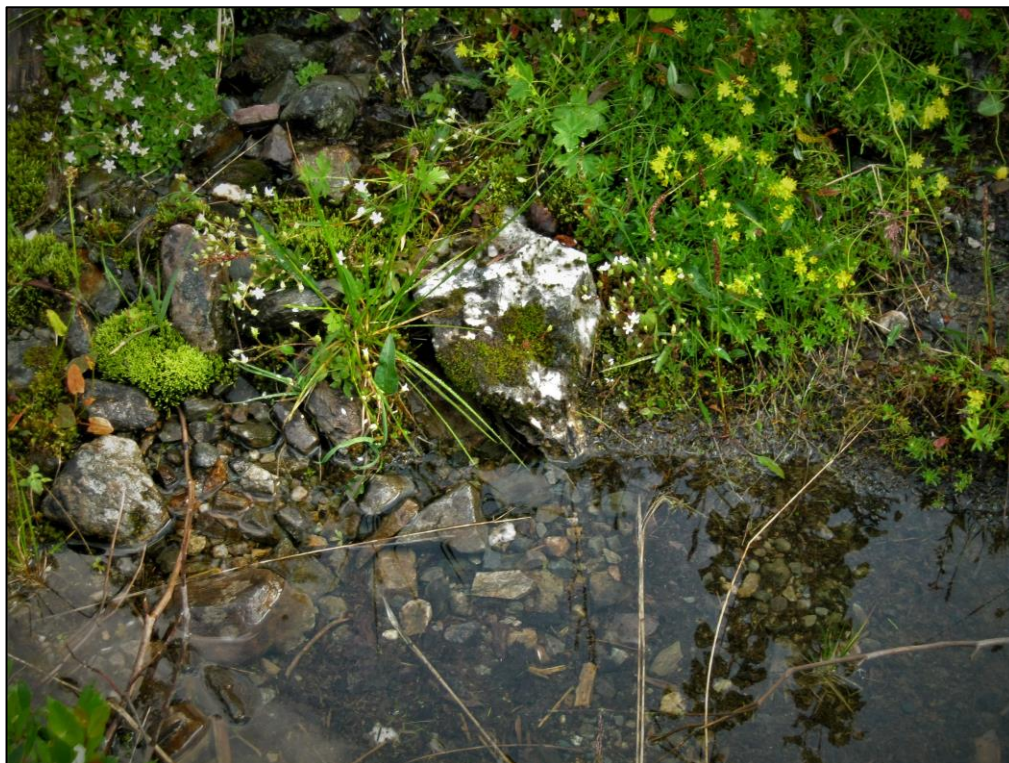
Tore Berg i felten i Skoridalen, Telemark

Botaniske undersøkelser i Viken og Telemark - med vekt på Hieracium

Botaniker Tore Berg har gjennom sesongen 2021 hatt mange dager i felt som i tidligere år, og har observert, beskrevet, samlet og systematisert kollektorer som blir levert til herbariet på Naturhistorisk museum, Tøyen. Liste over alle ekskursjonene til sist i rapporten.

Emneord : *Hieracium* subgenus *piloselloidea*, *Rubus* underslekt bjørnebær

Vi takker for støtte til feltarbeidet for året 2021. Vi har gjennomført fire lengre turer gjennom sesongen. Også dette året var meget gunstig for å finne svevene godt utviklet, grunnet en gunstig kombinasjon av sol og regn. Vi hadde to turer til Telemark, og til dels videre gjennom Setesdal og på Hardangervidda mot Haukelliseter. Foruten de to turene til Telemark og omliggende områder, hadde jeg, Tore Berg, en tur Geiloområdet og Skurdalen sammen med Sissel Carlstrøm. I slutten av august var jeg også en tur til Stavanger, med hovedvekt på bjørnebær. Også i år ble det mindre innsamling av bjørnebær enn planlagt. Årets to turer til Telemark, med fortsettelse i Setesdal, var forlengelser opp oppfølging av fjorårets turer. Allerede da hadde vi sett oss ut potensielt interessante nye områder. Men i år tok vi også i større grad utgangspunkt i angitte funn av rødsveve fra artskart, foruten de gamle funnene nevnt hos S. Omang (Oman 1935). Vi la mye vekt på forberedelsene denne gang. Rødsveve, med noen nærstående arter er såpass karakteristiske slik at de normalt er korrekt bestemt. Samtidig vokser det også nesten alltid andre arter svever der en finner rødsveve. Så rødsveve er en god indikatorart for hvor det kan være hensiktsmessig å lete, foruten at funn av rødsveve er viktig i seg selv. Dette viste seg å være et fornuftig utgangspunkt, for flere av de lokalitetene vi oppsøkte og gjorde svært interessante funn på, ville vi ganske sikkert ikke ha oppsøkt ut fra kartstudier og lignende alene.

Gulsildre i det rike botaniske området Kvamsbekk

Fra 12. til 16. juli foretok vi en tur primært i Telemark, og mest i Hjartdal- og Åmotsdalområdet, samt en tur inn i Vinje. På denne turen hadde vi fast overnatting i våningshuset på en gård ved Seljordvatn eiet av May Berthelsen. Denne gården lå meget strategisk til i forhold til de områdene vi hadde tenkt å undersøke. Vi gjorde først en undersøkelse av de sørvendte skråningene i Hjartdal og kjørte helt opp til Hjartdal fjellstue. Fjellstuen og området rundt ligger i det subalpine beltet, og der var det en del ganske fine enger og veikanter, men det var pussig nok ikke en eneste interessant sveve her, noe som egentlig var ganske uventet. Litt ovenfor Hjartdal, mot nord, i solvarme skråninger, gjorde vi noen funn av *Hieracium peleterium*. Trolig var vi litt sent ute, slik at det kan være andre ting å finne her. Vi var flere dager i Åmotsdalen med sidedaler. Dalføret er kjent for å ha mange gamle enger, og vakkert kulturlandskap. Vi reiste blant annet opp en sidedal som strekker seg nordøstover til Sudbø, hvor det var angitt rødsveve som vi ikke fant. Men her og en annen gård fant vi *Hieracium suecicum* og antagelig *H. vacillans*. I selve hoveddalføret, blant annet på bygdemuseet og på gårdene rundt, gjorde vi ingen veldig overraskende funn. Vi fant her *Hieracium euricula*, *Hieracium pilosella* og *Hieracium suecicum*.

Vi reiste også til Kvambekkseter i Skoridalen. Omkring en kilometer vest for Kvambekkseter var det angitt et funn av rødsveve som var godt lokalisert. Her fant vi ikke rødsveve, enda habitatet så meget gunstig ut, så bestemmelsen er sikkert korrekt. Imidlertid, herifra og mot Kvambekkseter fant vi mange ulike svever, og flere av funnene var særdeles bra. I området var det litt *Hieracium pilosella*, spredt forekomst av *Hieracium glomeratum* og en del av den subalpine arten *H. suecicum*. På en veikant like ved Kvambekkseter ble det oppdaget en bestand av den sjeldne og i tilbakegang, *Hieracium cernuum* og i en sving i veien omkring en kilometer vestenfor ble det gjort et funn av kryssningen mellom *Hieracium pilosella* og *H. suecicum*. Hybriden utgjorde en stor lokal populasjon på antakelig flere hundrede planter, og er ikke funnet tidligere i Norge. Forekomsten av *Hieracium cernuum* utgjorde en tett bestand langsetter 4x1 meter i en veikant. Arten er konkurransesvak, men veikanten er trolig et perfekt habitat, om det ikke skjer inngrep her. Det var også en mulig tredje merkelig sveve i området, kanskje *H. cernuum* x *H. pilosella*, men dette er litt usikkert. Ellers var det generelt ganske rik flora i området med blant annet flere forekomster av gulsildre (se foto). Selve Kvambekkseter hadde delvis gamle slåtteenger og beitemark ovenfor husene. Bonden på gården inviterte til å komme igjen og undersøke områdene, noe jeg håper på å få gjort til neste år.

Vi avla også kirken og gravlunden i Åmotsdal et besøk, og på og nær kirkegårds-muren fant vi litt klassiske kulturflyktninger som knebergknapp, brannlilje, takløk hvorav en i blomst og toppklokke, som nærmest danner et eget gravlundselement. I tillegg gjenfant vi en tidligere lokalitet for vallerot, men kun en plante i et sterk kulturpreget område med blant annet hvitsoleie.

Takløk på muren rundt kirken i Åmotsdal

Foruten Åmotsdalsområdet, reiste vi også en del rundt i Vinje kommune, med hovedvekt på Rauland. Vi oppsøkte blant annet på nytt Djuvstøl, og fant nå det som jeg i fjor antok var *Hieracium croceum*. Den var nå bedre utviklet, og jeg så flere små delforekomster, så nå er jeg ganske sikker på bestemmelsen. I tillegg så jeg også at *Hieracium cernuum*, som ble funnet i fjor, var intakt. Både i området rundt Djuvstøl og i retning Rauland, har det også vært angitt rødsveve, men den fant vi ingen steder. Vi reiste også blant annet langs Totaksvannet, og stoppet på områder som så lovende ut, men uten at vi gjorde noen spesielle funn av svever.

I Vinje nær grensen til Seljord langs Drivarbekkvegen var det eneste stedet vi så søterot i hele området. Dette var fem hundre meter syd for Homvatn. Et annet sted i området langs Kvamsbekklii mens vi så etter svever, fant vi spredt flere steder gulside. Langs samme vei nedover mot Drivarbekk så vi brudespore og skogmarihånd, og i en rasmark fant vi lappmarksrundbelg. Den eneste sveven vi så i dette området var hårsveve. På hjemreisedagen så vi omkring en kilometer vest for Nutheim, noen grupper av *Hieracium peleterianum* og trolig hybriden med *H. pilosella*, men disse var noe overblomstret, og bør undersøkes grundigere til neste år. Ved rasteplassen midt på Hjatsjåvatn var det en fin forekomst av tunbendel, *Spergularia rubra*. På tilbakeveien så vi også på en lokal, forekomst av rødsveve på veien mellom Notodden og Kongsberg ved Elgsjø. Her er det en stor forekomst, dels på gressmark og dels på ruderatmark. Det pussige er at den muligens bestod av to typer, dels hageunderarten *ssp aurantiacum*, med rødorange kroner, og dels en type med tydelig gult midtparti i kronen, som kan være *ssp valdersianum*. Disse to underartene, samt den tredje underarten *scandicum*, som vokser i fjellet, er muligens ikke så distinkte som floraforfattere som Omang og andre opererer med. Men dette

gjenstår å avklare i praksis. På Meheia, mellom veien og jernbanelinjen, vest for Meiheia bro, så vi også fine og velutviklede bestander av *Hieracium peleterianum* på berg og store stenblokker.

Tur fra 1. august til 8. august. Tur til Telemark, Setesdal og Haukelifjell. Vi startet turen med å reise gjennom hele den nordlige delen av Setesdal ned til Bygland. I fjor besøkte vi området Hægostøyl i Bygland kommune hvor vi ikke igjen fant krysningen mellom *Hieracium aurantiacum* og *H. peleterianum*. Innehaveren av stølen hadde imidlertid sett flere forekomster av rødsveve i området lenger inne, så vi undersøkte en del setre denne gang i området rundt Store Reiarsvann. Vi fant hårsveve et par steder, men ikke rødsveve. Det var imidlertid ikke alle setrene vi rakk å undersøke. Så vi kommer antakelig til å videreføre disse undersøkelsene til neste år. Vi brukte mest tid på Morstøyl, som i Middelalder var bygdesentrum for de som bodde fast i dette området. Her var det gamle kirkebygget markert, ved noe som kunne se ut som en dørhelle. I denne tiden var det ikke fastbosetting i de nedre områdene av dalen ved Byglandsfjord. Dette store urørte området av kulturlandskap og naturlandskap var noe skjemmet av ny hyttebygging. Et par steder fant vi litt overraskende den forvillede orearten *Alnus viridis*. Vi reiste så oppover i Setesdal og tok flere stopp underveis på lovende lokaliteter, men uten at vi gjorde noen spesielle funn.

Bykle – utsikten av fra et av muséene ned mot kirken i Bykle

Det var først da vi kom til Bykle at det ble bedre. Ved Bykle gamle kirke fant vi knebergknapp på kirkegårdsmurene, og et sted forvillet venusvogn. I og nær Bykle sentrum fant vi til dels store forekomster av rødsveve, *H. aurantiacum* ssp

scandicum. Den vokste dels på kortvokste enger og i bjørkelunder, men hadde også etablert seg særdeles grundig på kulturmark og gressplener. I dette området fant jeg også hårsveve, så dette kan være et mulig område for hybridisering. Vi så også på bjørkeliene vest for Bygdemuseet, hvor det tidligere har vært funn av rødsveve. Museet hadde en fin bestand av solblom, men vi fant ikke rødsveve her eller andre steder i bjørkeliene, selv om habitatet passet. Skogsliene er imidlertid sterkt preget av igjengroing. Dermed kan det kanskje se ut som om arten har gått ut, eller blitt sterkt redusert på mange av de tidligere lokalitetene i bjørkebeltet, men samtidig har funnet seg et nytt fristed, på de mer moderne kulturbetingede områdene i byggesonen og tettbebyggelsen. Videre oppover tok vi også en stopp i Hovden, hvor det har vært tidligere funn av rødsveve, og her fant vi blant annet en fin forekomst i en bjørkelund i Setesdalsvegen midt i Hovden.

Typisk landskap rundt Morstøyl øst for Byglandsfjord

Vi reiste så videre mot Vågsli i retning Haukelisetter. Omang har angitt flere sjeldne svever i området Vågsli, blant annet *Hieracium cernuum* og *H. aurantiacum*. Men alle disse funnene er fra før 1934 da verket hans utkom. Disse og andre funn var bare angitt som Vågsli, som egentlig er et ganske stort område, med gårder, setre og hytter og tidligere mye større områder med havnehager. Vi var imidlertid heldige og fant rødsveve på to lokaliteter, og viktigst *H. cernuum* på fem dellokaliteter spredt rundt omkring i området. Alle disse funnene ble gjort i liene nord for hovedveien langs en strekning på omkring fem kilometer med start på Arbuvollen i vest. Rødsvevelokalitetene og tre av *H. cernuum* lokalitetene ble funnet i glissen bjørkeskog, i tidligere åpen hagemarkskog og til dels slåtteeinger. Bestandene her var forholdsvis små og åpenbart i ferd med å gå ut grunnet igjengroing, hvis det ikke settes inn skjøtselstiltak. To av *H. cernuum* bestandene var imidlertid på veikanter, hvor det slås jevnlig, og bestandene var her kortvokst, men disse var langt mer

livskraftige. På litt lengre sikt er det derfor disse veikantlokalitetene som har best mulighet til å overleve i fremtiden. I hele Vågsliområdet var det mange steder mye søterot, til dels i svære bestander. Det kan være aktuelt å videreføre undersøkelsen på Vågslid med omegn neste år, da jeg ikke fikk undersøkt hele dette området denne gang. Vi hadde planlagt å gjøre noen undersøkelser fra Haukelisetter og vestover denne gang, men på grunn av omfattende veiarbeider og kollonnekjøring flere steder, ble dette skrinlagt. Det har tidligere vært angitt rødsvevelokaliteter for Haukelisetter, men vi så intet av dette nå. Også her er området sterkt endret, men vi så enkelte mindre engfragmenter som kunne gi muligheter.

Turen i Setesdal ble avsluttet på Homme i Valle, hvor vi på turen oppover hadde sett en svært forfallen hage. I og utenfor hagen vokste det mange kulturflykninger (Strondevegen 275). Eieren fortalte at hans mor hadde vært meget hageinteressert, og blant annet fått en hel del planter fra Botanisk hage i form av frø og stiklinger. Nåværende eier hadde hverken tid eller krefter til å ta seg av hagen, så den var meget gjengrodd, med mye storvokst ugress. Mange av de gamle hageplantene var også storvokste og robuste, de var konkurransedyktige og det hele ga i dag et meget særegent inntrykk. Vi så blant annet :

Veronica longifolia
Spiraea billiardi
Campanula lactiflora
Lactuca macrophylla
Cladonia sibirica
Geranium phaeum
Geranium pratense
Anstrantia major
Thalictrum aquilegifolium
Cephalaria gigantea
Lonicera periclymenum
Aconitum cammarum
Delphinium elatum
Hieracium aurantiacum

29. august til 31. august – tur til Stavanger.

Den 29. august var jeg sammen med Svein Imsland. Turen ble gjennomført primært for å se på bjørnebærarter. Vi så på flere ulike. De viktigste var *Rubus selmeri* og en karakteristisk art som må være ny for Norge. Den sistnevnte er en art i gruppen *Rubus gladulosus*-gruppen. Begge disse dannet store kraftige kratt flere steder i skogsområder i utkanten av byen, blant annet på Ytre Tastad og Ullanshaug-området. Vi så også på forvillede *Cotoneaster*-arter, og vi fant også hvitrogn, *Sorbus*

coeneana tre steder. Denne småvokste rognarten med hvite bær vokste flere steder i skog og mark, delvis i små grupper og med rik bærsetting.

Den 30. august var jeg sammen med Cathrine Johnsen. Også denne dagen så vi delvis på bjørnebær, men vi fant bare ganske ordinære arter. Blant annet i Madlaområdet så vi flere interessante *Mentha*-arter, samt store bestander av *Mentha acuatica* og *M. longifolia*. Vi fant også en del forvillede hageplanter som blant annet *Solidago gigantea* og flikrabarbra *Rheum palmatum*.

22. juli til 23. juli. Tur til Hol, Geilo og Skurdalen sammen med Sissel Carlstrøm.

Vi reiste først til en potensielt rik lokalitet øst for Geilo. Denne lå imidlertid så tørt og gunstig til, slik at svevene i dette området var helt avblomstret. Vi reiste derfor isteden vestover fra Geilo, og her påtraff vi svever i fin blomstring. Vi fant flere steder *Hieracium aurantiacum ssp scandicum* og *Hieracium blyttianum*. I Skurdalen dagen etter fant vi også *Hieracium blyttianum*, med muligens ny sydgrense. Derfra reiste vi til Jønndalen, hvor vi sluttet oss til Buskerudavdelings florakartlegging for dette dalføret.

Avslutning

Høydepunktene av svevefunn var ved Kvambekkseter i Skoridalen og Vågsli i Vinje, med nyfunn og gjenfunn av *Hieracium cernuum*, en art trolig i sterk tilbakegang og en ny hybrid som her dannet en stor lokalpopulasjon, *H. pilocella x sueisicum*. I tillegg fant vi rødsveve på en del steder, men i mindre grad enn forventet. Også fjelltypen av denne er i tilbakegang, men i langt mindre grad enn *Hieracium cernuum*.

Også i år ble det mindre turer etter bjørnebær enn beregnet, grunnet problemer med logistikken.

Flikrabarbra

Litteratur:

Die Hieracien Norwegens – Monographische bearbeitung der Undergattung Piloselloidea, Oslo 1935 – S.O.S.Omang. Utgitt for Fridtjof Nansen Fond – skriftserie frå Det Norske Vitenskapsakademi i Oslo

Oversikt over ekskursjoner i 2021 for Tore Berg

- 24. april. – tur til Halden. Tidløs, blader. Miniaturpåskelilje.
- 25. april. – Sarpsborg. Påskeliljer. Krokus.
- 26. april. – Jeløya. Lerkesporer.
- 29. april. – Lier. Kurvpil og kurvpil x selje i blomst.

- 2. mai. – Leirsund. Salixarter i blomst.
- 4. mai. – Tirsdagstur.
- 6. mai. – Hoff i Oslo. Lerkesporer.
- 13. og 14. mai – Rakkestad.(Engmynte?)
- 16. mai. – Løkkebergene i Drammen. Ulike eplearter i blomst.
- 18. – 24. mai. – Tur til Trønderlag. Frosta, Hitra og Frøya. Primula. Vårmure.
- 29. mai. – Ås. Eplearter i blomst.
- 31. mai. – Drammenselven.

- 1. juni. – Drammen, Lier og Ekeberg i Oslo.
- 7. juni. – Tønsberg og Horten. Eplearter. Salix. Hieracium. (Malus spectabilis?)
- 10. juni. – Strømsåsen i Drammen.
- 11. juni. – Tofte og Hurum. Hieracium.
- 13. juni. – Tangenområdet i Drammen. Hieracium og brokkurt.
- 15. juni. – Tirsdagstur Bærum Sandvika Høvik.
- 16. juni. – Aronsløkka i Drammen. Hieracium.
- 17. juni. – Tuverud i Lier. Drammen. Hieracium. Funn av art fra Sverige? (Se 1.)
- 18. juni. – Bragenes kirke i Drammen. Hieracium floribundum. Ny i Norge 2020.
- 19. juni. – Haukås. Drammen. Hybrid Hieracium aurantiacum x euricula. Nyfunn.
- 20. juni. – Kobbervikdalen i Drammen. Hieracium.
- 21. juni. – Hanns Winsnes vei i Drammen. Rødsveve.
- 22. juni. – Drammen. Funn av Hieracium bauhini x pilosella. (Se 2.)
- 26. juni. – Oslo. Svever frå Mastemyr frå Ljan.
- 27. juni – Tuverud i Lier. Drammen. Hieracium.
- 28. juni. – Tur til Modum og Vikersundbakken. Ringerike. Hieracium.
- 30. juni. – Haukås i Drammen. Funn nummer 2 av h. aurantiacum x auricula.

- 1. juli. – Hole. Hieracium. Bringebær x blåbringebær.
- 4. juli. – Kongsberg. Lyngdal.
- 5. juli. – Eidsfoss. Hieracium.

12. – 16. juli. – Tur til Telemark.
19. juli. – Drammen. Kastanjeveien. *Hieracium peleterianum*, sjelden her.
22. – 23. juli. – Geilo. Skurdalen.
24. – 25. juli. – Florakartlegging i Jønndalen med Buskerud BF.
1. – 8. august. – Tur til Telemark og Setesdal.
19. august. – Tur til Lier og Røyken. Dronningstarr i Gjellebekk. Nyfunn.
23. august. – Nakholmen Vill boghvene. Kirkeristen Fiken. Tøyen Kattemynte.
27. august. – Fjell i Drammen.
29. – 31. august. – Tur til Stavanger.
3. september. – Jevnaker. Trollmyra deponi. Adventivplaner.
5. september. – Drammen. Løkkebergene.
9. september. – Sperillen. Skavgras. Fjellsmelle, samt hybridene. Evjeslirekne.
10. september. – Bøler avfallsplass. Skedsmo. Mye adventivplanter.
16. september. – Grette i Lier. Mye adventivplanter.
22. september. – Ringsaker. Hamar. Skavgras x fjellsnelle.
25. september. – Lier. Gilhusodden. Svever i ny blomstring. Dikesvineblom.
26. september. – Nakholmen. Tøyen.
3. oktober. – Drammen. Løkkebergene. Sjeldne eplearter i frukt.
5. oktober. – Tirsdagsekskursjon Oslo. Vika.
8. oktober. – Drammen. Lindum deponi. Mye adventivplanter.
13. oktober. – Ringerike. Trollmyra deponi.
16. oktober. – Fredrikstad. Øra. Deponi. Mye adventivplanter.
20. oktober. – Tofte i Hurum. Nyfunn surbjørnebær.
25. oktober. – Landfall og Underlia i Drammen. Pimpernell. Blodhirse.
26. oktober. – Nakholmen. Vika. Kirkeristen.
29. oktober. – Landfall og Underlia i Drammen.
6. november. – Vika. Filipstadkaia. Skillebekk. Bartegress
7. november. – Oslo. Storo. Carl Berners pl. Tøyen. Adventivplanter.
14. november. – Oslo. Storo. Akerselven. To tobakksarter. Russehumbleblom.

- 1.) *Hieracium pilliceliflora*, men identiteten er noe usikker.
- 2.) Funnet mellom Bera terrasse og Bragenes. Funnet nummer 3 i Norge.

En del av turene er gjort sammen med Tor Kristensen, Hønefoss.
En av turene i Lierområdet er gjort sammen med Ole Bjørn Braathen.
Turen til Hamar og Ringsaker ble gjort sammen med Alf Marius Bysveen,
Stange. Turen til Tønsberg ble gjort sammen med Gunnar Klevjer.